

PROBSTNER JÁNOS

*Az elhivatott...**Kun Éva művészete*

Nem csak a művészetet becsülőknak nehéz felfogni a tehetség csodáját. Ez az isteni ajándék egyeseknek még azok között is mágikus kérdés, akik áldottak vele. Honnan adatik, mi vele a cél, miért ragad meg egyeseket az alkotás felelősségének alázata, és miért visz másokat a kapott készség a gőg és az önző ego hatalmába.

A földre született magas szintű alkotások mindegyikében van egy közös dolog. Az, hogy a bennük megfogalmazott tartalom, jelzések, rejtett üzenetek, katarzist kiváltó érzések, akár a létrehozó szándékának ellenére is – átviláglanak. Bár hihetetlen, de a történelmi tapasztalatok szerint is ez független az alkotó emberi moráljától.

Ez bennük a csoda, az isteni.

Azok az átlagon felülivel születettek, akik kiemelkedő egyedi alkotói képességek birtokában a lét mindenkit előbb utóbb foglalkoztató nagy kérdéseire is keresik a válaszukat – elhivatottak. Segítségükkel többet értünk meg a szépség hatalmából, az érzelmek megmagyarázhatatlan erejéből, megsejthetünk valamit a lét miértjéből, a láthatatlan és felfoghatatlan dimenziók létezésének valóságából. Elhivatottnak lenni az alkotóművészet területén azt jelenti, hogy valaki műveivel segíteni képes másokat, hogy megfogalmazzák, a lét lényegi kérdéseire – honnan, hová, van-e, és mi végre – adandó egyedi válaszokat.

Megmagyarázhatatlan logika szerint, de mégis zseniális szabályozásban működő galaxis, amúgy felfoghatatlan káosznak tűnő világában, a művészet támaszt nyújt, hogy értelmezzük az emberi lét célját. Szerintem, mióta az emberiség önnön tudatára ébredt, keresi e válaszokat. Évszázadek alatt kitalálta a mágiát, a művészetet, a vallást, majd a filozófiát, hogy közelebb jusson a dolgok állásának értéséhez. A valláson kívül, amit Szent Ágoston logikusan a „hiszem, mert hihetetlen, mert képtelenség”-gel jellemez, van egy másik misztikus területe a megismerésnek – a művészet. Ennek kiindulási területe egyes filozófusok szerint is a „nem ismert tartományban, honnan nem tért meg utazó” (Shakespeare) fekszik, ezzel tart láthatatlan, csak intuíciók által felfogható, de mégis létező kapcsolatot.

A művészet tudja, hogy nem tud, csak érez, és nem is akar bizonyítani. De megjelenít, hallhatóvá, nézhetővé, olvashatóvá tesz dolgokat, amelyek elvileg nem léteznek, vagy még az ismeretlen tartományba tartoznak. Előbb érez meg, ábrázol, ír le, vagy szó dallammá mindent, mit a tudomány csak keserves kutatásban tud visszaigazolni – ha tud egyáltalán – az empirikus tapasztalatok területén. A talán azért sorolják sokan a matematikát a művészetek közé, mert bizonyításai logika szerintiék, de távlataiban nem egyszerűen visszaigazolhatatlanok a tudomány eszközeivel.

Sokszor elgondolkodom, az ember a mindenség viszonylatában miért annyira primitív hitében, szerepe megítélésében. Hiszen képessége van, hogy gondolatban bejárja a csillagos eget, képzeletben alkotni tud, és megoldatlan dolgokra megoldásokat talál. Mégis, miért csak a kézzel fogható, látható dolgoknak hisz.

Hogy miért ezen eszmefuttatás, egy kiváló művész, Kun Éva munkásságának méltatása előtt?

Engedtessek meg nekem, azért, mert az ő művészetének belső indíttatása nem érthető meg, vagy csak felszínesen az előbbi gondolatok nélkül. Minden, ami körülveszi; kertje, ahol érezni a virágok, fák auráját. Házában titokzatos tárgyak találhatók, melyeknek kisugárzásuk van. Könyvei, melyekből kikövetkeztethető érdeklődésének iránya, a mindenhol felbukkanó alkotásai és köztünk egy életen át tartó párbeszéddek, ide illő gondolatok jegyében azt sugallják, hogy így kell róla írnom.

Kun Éva azon elhivatottak közé tartozik átlagon felüli stílussteremtő képességével, akit érdekel, aki keresi a választ a honnan-hovára, az égiek és földiek kapcsolatára. Művészetében származása által vérében magával hozott szellemi és esztétikai hagyományok kivetítésével útkeresőknek kódot nyújt a magyar kultúra évezredes gazdagságának megismeréséhez. Lehetne ugyan festő, grafikus, népdalénekes vagy szobrász – én középkori katedrálisok freskóinak alkotójaként képzelem el legszívesebben –, de ő most keramikus.

Mindenben, amihez hozzányúl, újat és csak rá jellemzőt jelenít meg. Tán paraszti gyökerei vállalásából adódik az, hogy a földre, a tájra, a természetre, a növényekre és élőlényekre őszinte rácsodálkozással tekint. De azok szinte naivan átírt formáit, színeit, ornamentikáját tehetsége képes áttemelni egy magasabb az emberiség összkultúrájának, kollektív tudatának részét képező szintre bárkinék, bárhol érthetőn.

Az őt ért érzelmi és tudati élmények sajátos transzformáción mennek keresztül – alkotó fantáziáján. Újjáéledésben, új esztétikai, tartalmi megfogalmazásban és funkcióban kerülnek ki keze alól az alkotások – a benyomásokra adott válaszként. Egyetlen látogatás egyetemista korában az Esztergomi Keresztény Múzeumban, az ott látott középkori miseruhák és zárdamunkák hatása örök motívummá tették munkáin az angyalokat, mint a föld és ég közötti kapcsolat hordozóit az alvilág felett.

A már kiművelt, tanulmányokban szerzett emóciói, a perzsa, indiai távol-keleti kultúrákból sajátosan egyedi – tudom súlyos a szó, de Éva esetében le merem írni – magyar látásmód és eredetiség szellemében születnek mássá számunkra is kultúránk részeként érthetőn. Ez nála kivételes képesség. Egyedi iskolateremtő plasztikáin, tájlain, csempéin, köztéri plasztikáin, építészeti munkáin mindig és mindenhol fellelhető ez a fajta vállalt érték közvetítés. Sok alkotása lehetne otthonok valamiféle házioltára, ha még volna rá igény, ezen a globalításban masszává válni készülő emberiség már riasztó igénytelenségében.

Az ő szándéka az, hogy minden munkájában valamit üzenjen, sejtessen, felhívja a figyelmet egy emberinél magasabb rendű, de mégis annak részeként létező valamire. Fontosra, lényegesre, amiről az emberek létfenntartásukért, kényelmük érdekében halott dolgok birtoklásáért folytatott küzdelmükben megfélelkeznek. Szerinte ennek feltételezése és érzete nélkül nem világ a világ. Igaza van, és köszönet munkásságáért azok nevében, akiknek erre szükségük van – azok nevében is, akik még nem értik, csak a művei esztétikáját értékelik.

Az elhivatottak, az igaziak nem tudják, hogy azok. Belső lelki kényszerből teszik, amit tesznek kiválasztottként. És merthogy szerintem oka van mindennek, ami a mindenségben létezik, az oktalanságban hívők sem képesek kivonni magukat azon alkotók hatása alól – okkal –, akik a dolgok összefüggésében hisznek és alkotnak, legalább is az ő esetében: nem.

A művészet különböző területén alkotó kiválóságok sora becsüli, érti és szereti Éva művészetét. Tehát valami olyat képes tenni, amire csak az elhivatottak képesek. Alkotásait látni és érezni kell, és ha van mód, környezetünkben tudni, hogy néha rácsodálkozhassunk.

Művészetét nem kell magyarázni, értelmezni, levezetni, besorolni, egyszerűen van, és szép, tartalmas, elgondolkodtató és gazdagító, mint egy a szeretője által elhagyott lány dala a mezőn, mely egyszerű és mégis megindító, emberi, katartikus, mint az igazi művészet maga – amilyen Kun Éva művészete.

U. i. *Fúvóm az éneket, de nem jó kedvemből, csak a bú fúvatja szomorú szívemből* (népdal).

PROBSTNER JÁNOS (1943) a Nemzetközi Kerámia Stúdió alapítója (1973) és az intézmény függetlenségének megszüntetéséig (2012) igazgatója. Címzetes egyetemi tanár. A Nemzetközi Kerámia Akadémia AIC (Genf) vezető-ségének és írói szekciójának a tagja. Írásai számos hazai és nemzetközi művészeti kiadványban jelentek meg.